

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

3 czerwca 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Mariusz Łodko (przewodniczący)

SSN Adam Doliwa (sprawozdawca)

SSN Mariusz Załucki

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 3 czerwca 2025 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej Banku spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku
z 14 marca 2022 r., I ACa 953/21,
w sprawie z powództwa J. D. i D. D.
przeciwko Bankowi spółce akcyjnej w W.
o ustalenie i zapłatę,

- 1. oddala skargę kasacyjną;**
- 2. zasądza od pozwanego na rzecz powoda kwotę 2700 (dwa tysiące siedemset) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

Adam Doliwa
[dr]

Mariusz Łodko

Mariusz Załucki

UZASADNIENIE

D.D. i J.D. wniesli o zasądzenie od Banku spółki akcyjnej w W. kwoty 108 181,05 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie liczonymi od kwoty 107 170,20 zł od 30 października 2020 r. do dnia zapłaty oraz od kwoty 1010,85 zł za od ósmego dnia po doręczeniu pozwanej odpisu pozwu do dnia zapłaty z tytułu zwrotu świadczeń uiszczonych przez nich nienależnie na poczet nieważnej umowy kredytu hipotecznego. Powodowie wniesli również o ustalenie, że umowa kredytu hipotecznego mająca łączyć powodów z pozwaną jest nieważna, i że powodowie na przyszłość nie są zobowiązani do spłaty świadczeń na poczet tej umowy.

Wyrokiem z 21 lipca 2021 r. Sąd Okręgowy w Bydgoszczy uwzględnił powództwo (pkt 1 i 2) i rozstrzygnął o kosztach procesu (pkt 3).

Wyrokiem z 14 marca 2022 r. Sąd Apelacyjny w Gdańsku, po rozpoznaniu apelacji pozwanej, oddalił apelację (pkt I) oraz rozstrzygnął o kosztach postępowania odwoławczego (pkt II).

Sąd Apelacyjny w pełni podzielił ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd Okręgowy i przyjął je za własne. Zgodnie z tymi ustaleniami powodowie 31 października 2008 r. zawarli z Bankiem spółką akcyjną w G., poprzednikiem prawnym pozwanej, umowę o kredyt mieszkaniowy. Powodowie umowę zawarli jako konsumenci. Kredyt był przeznaczony na finansowanie kosztów kontynuowania budowy domu jednorodzinnego.

Na podstawie umowy pozwany bank udzielił powodom kredytu denominowanego, wypłaconego w złotych, w kwocie stanowiącej równowartość 70 974,14 CHF.

Wypłata kwoty kredytu nastąpiła z zastosowaniem mechanizmu denominacji, tj. została przeliczona według kursu kupna tej waluty zgodnie z tabelą kursów obowiązującą w banku w dniu uruchomienia środków, w momencie dokonywania przeliczeń kursowych. W przypadku kredytu denominowanego w walucie obcej zmiana kursu waluty miała wpływać na wypłacane przez bank kwoty transz kredytu oraz na spłacane w złotych przez kredytobiorcę kwoty rat kapitałowo-odsetkowych, a ryzyko związane ze zmianą kursu waluty miał ponosić kredytobiorca.

Kredyt miał podlegać spłacie w 366 miesięcznych równych ratach kapitałowo-odsetkowych. Spłata kredytu miała następować zgodnie z harmonogramem spłaty

z zastosowaniem mechanizmu denominacji, tj. spłata miała następować w złotych, w równowartości kwot wyrażonych w CHF, a do przeliczeń wysokości rat kapitałowo-odsetkowych spłacanego kredytu stosowano kurs sprzedaży danej waluty według tabeli kursów obowiązującej w banku w dniu spłaty, w momencie dokonywania przeliczeń kursowych.

Kredyt był oprocentowany według zmiennej stopy procentowej, stanowiącej sumę odpowiedniej stopy bazowej, powiększanej o marżę banku. Stopa bazowa odpowiadała stawce LIBOR 3M. Oprocentowanie kredytu w dniu zawarcia umowy wynosiło 5,61667%, a rzeczywista roczna stopa oprocentowania 6,14%.

Zabezpieczeniem kredytu była hipoteka kaucyjna do kwoty 257 700 zł ustanowiona na nieruchomości należącej do strony powodowej.

Powodowie upoważnili pozwaną do pobierania z ich rachunku rozliczeniowo-oszczędnościowego kwot należnych z tytułu zobowiązań wynikających z umowy kredytu.

Kredyt został wypłacony w dwóch transzach; 17 listopada 2008 r. wypłacono na rzecz powodów kwotę 88 000 zł, co odpowiadało kwocie 36 686,54 CHF, przy zastosowanym kursie 2,3987, 19 marca 2009 r. wypłacono na rzecz powodów kwotę 83 800 zł, co odpowiadało kwocie 29 242,42 CHF, przy zastosowanym kursie 2,8657.

W wykonaniu umowy powodowie wpłacili na rzecz pozwanej łączną kwotę 108 181,05 zł, w okresie od 30 listopada 2010 r. do 10 listopada 2020 r. Powodowie dokonują spłaty kredytu w złotych.

W banku obowiązywała wewnętrzna instrukcja dotycząca udzielania kredytów. Pracownicy strony pozwanej przedstawiali klientom oferty kredytu zarówno w PLN, jak i w CHF. Klienci otrzymywali harmonogramy spłat w obu walutach i byli informowani o możliwości zmiany kursu.

Przed zawarciem umowy kredytu powodowie byli w kilku bankach. Poszukiwali oferty kredytu hipotecznego. W pozwanym banku okazało się, że powodowie nie mają zdolności kredytowej w PLN, a jedynie w CHF. Powodowie od

przedstawiciela banku uzyskali informację, że CHF jest stabilną walutą, wahania waluty są nieduże, raty kredytu są niskie, a kredyt w CHF jest bardziej opłacalny.

Umowa została zawarta przez strony z wykorzystaniem przedłożonego przez bank wzorca umownego, bez możliwości negocjacji jej treści w zakresie kwestionowanych postanowień. Swoboda wyboru powodów ograniczała się jedynie do możliwości jej zawarcia, bądź odmowy zawarcia na warunkach przedstawionych jednostronnie przez pozwany bank. Powodowie zapoznali się z treścią umowy kredytu w dniu jej podpisania.

Pismem z 19 października 2020 r. powodowie wezwali pozwany bank do zapłaty na ich rzecz kwoty 116 226,27 zł tytułem zwrotu świadczeń uiszczonych nienależnie na poczet nieważnej umowy kredytu, w okresie od 30 listopada 2008 r. do 30 września 2020 r. Wymienione pismo zostało odebrane przez pozwaną 22 października 2020 r.

26 czerwca 2014 r. nastąpiło przejęcie Bank spółki akcyjnej w G. przez pozwaną Bank spółkę akcyjną w W.

Od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku skargę kasacyjną wywiodła pozwana, zaskarżając go w całości.

Strona powodowa w odpowiedzi na skargę kasacyjną wniosła o jej oddalenie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzuty skargi kasacyjnej nie są zasadne.

Pozwana swoją skargę kasacyjną oparła na podstawie zarzutów naruszenia licznych przepisów prawa materialnego. Są to zarzuty na ogół w ostatnich latach przedstawiane przez pozywane banki w tzw. sprawach frankowych a bezzasadność zdecydowanej większości z nich została już przesądzona w orzecznictwie Sądu Najwyższego oraz Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Zasadniczy zarzut sprowadza się do zakwestionowania interesu powodów, który uzasadniałby dochodzenie przez nich ustalenia nieważności umowy kredytu oraz do zakwestionowania zaistnienia podstaw upoważniających Sądy *meriti* do stwierdzenia nieważności spornej umowy.

W ocenie strony skarżącej kasacyjnie powodowie nie wykazali, że przysługuje im interes prawny w żądaniu ustalenia nieważności umowy kredytu, przez co orzeczenie Sądu drugiej instancji narusza art. 189 k.p.c. Nawet gdyby powodowie podjęli próbę wykazania powyższego to i tak niezasadnym byłoby uznanie, że przysługuje im interes prawny, gdy z został on skonsumowany przez wystąpienie z innym, dalej idącym żądaniem - o zapłatę. Poza tym, jak twierdzi skarżąca, w świetle wszystkich okoliczności faktycznych i prawnych sprawy nie można uznać, aby sporna umowa była nieważna lub doszło do jej upadku.

W judykaturze Sądu Najwyższego utrwalony jest pogląd, że interes prawny w rozumieniu art. 189 k.p.c. należy oceniać elastycznie, z uwzględnieniem celowościowej wykładni przepisu, konkretnych okoliczności danej sprawy, szeroko pojmowanego dostępu do sądów i tego, czy w drodze innego powództwa (powództwa o świadczenie) strona może uzyskać pełną ochronę (zob. wyroki SN: z 9 lutego 2012 r., III CSK 181/11; z 17 kwietnia 2015 r., III CSK 226/14; z 23 marca 2018 r., II CSK 371/17; z 26 maja 2021 r., II CSKP 64/21; z 17 marca 2022 r., II CSKP 474/22, i z 19 listopada 2024 r., II CSKP 881/23). Ocena istnienia interesu prawnego musi uwzględniać, czy wynik postępowania doprowadzi do usunięcia niejasności i wątpliwości co do danego stosunku prawnego, i czy definitywnie zakończy spór na wszystkich płaszczyznach tego stosunku lub mu zapobiegnie. Interes prawny wyrażający się w osiągnięciu konkretnych skutków prawnych w zakresie usunięcia niepewności sytuacji prawnej powoda musi być analizowany przy założeniu uzyskania orzeczenia pozytywnego oraz przy analizie, czy w razie wyroku negatywnego może on osiągnąć tożsamy skutek w zakresie ochrony swej sfery prawnej w innej drodze, za pomocą wniesienia powództwa na innej podstawie prawnej (zob. np. wyrok SN z 28 lipca 2023 r., II CSKP 611/22).

Sądy *meriti* prawidłowo w sprawie uznały, że powodom przysługuje interes prawny w żądaniu ustalenia „nieważności umowy kredytu” (w istocie – nieistnienia stosunku prawnego wynikającego z umowy kredytu). Dopiero ostateczne rozstrzygnięcie w zakresie powództwa o ustalenie nieistnienia stosunku prawnego z umowy kredytu usunęło stan niepewności powodów co do zasadności uiszczania rat, których termin wymagalności jeszcze nie nastąpił, i sposobu rozliczenia umowy. Wyrok odnoszący się jedynie do roszczenia dotyczącego zapłaty nie zakończyłby

w definitywny sposób powstałego między stronami sporu. Kwestia wzajemnego rozliczenia jest bowiem konsekwencją stwierdzenia nieważności umowy. Wyłącznie zatem wyrok ustalający nieistnienie stosunku prawnego jest w stanie usunąć w sposób kompletny stan niepewności istniejący pomiędzy stronami. Oznacza to, że nie jest wykluczone dochodzenie równocześnie zapłaty związanej z nieważnością umowy, jak i ustalenia nieistnienia stosunku prawnego kreowanego tą umową; o dopuszczalności takiego połączenia decydują właściwości konkretnego stosunku prawnego. Z uwagi na powyższe zarzut naruszenia przez Sąd drugiej instancji art. 189 k.p.c. okazał się zatem niezasadniony.

Jak wynika ze stanu faktycznego ustalonego w sprawie strony zawarły umowę kredytu denominowanego kursem CHF. Według Sądów *meriti* postanowienia dotyczące przeliczenia kwoty kredytu i spłat na CHF są abuzywne, a bez nich umowa nie może funkcjonować, co prowadzi do wniosku o jej nieważności. Skarżąca podważa to stanowisko, formułując zarzuty, które już wielokrotnie były przedmiotem orzeczniczej analizy.

Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym skargę kasacyjną podziela poglądy judykatury, w których wielokrotnie już wyjaśniono, że określenie wysokości należności obciążającej kredytobiorcę z odwołaniem do tabel kursowych ustalanych jednostronnie przez bank, bez wskazania obiektywnych kryteriów oznaczania kursu waluty jest nietransparentne, pozostawia pole do arbitralnego działania banku i obciąża kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz narusza równorzędność stron umowy kredytu (zob. np. wyroki SN: z 26 maja 2022 r., II CSKP 650/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 48, i z 13 października 2022 r., II CSKP 864/22, OSNC 2023, nr 5, poz. 50). Takie postanowienia umowne, kształtując prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy są niedozwolone i nie wiążą konsumenta (art. 3851 k.c., zob. wyroki SN: z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22; z 27 maja 2022 r., II CSKP 314/22; z 9 września 2022 r., II CSKP 794/22; z 28 października 2022 r., II CSKP 902/22). Postanowienia te należy uznać za niedozwolone niezależnie od tego, czy swoboda banku w ustaleniu kursu jest pełna, czy też w jakiś sposób ograniczona, np. w razie wprowadzenia możliwych maksymalnych odchyleń od kursu ustalanego z wykorzystaniem obiektywnych kryteriów.

Sądy *meriti* prawidłowo więc oceniły jako niedozwolone klauzule przeliczeniowe zawarte w umowie stron, pozwalające pozwanemu bankowi na arbitralne (dowolne) ustalanie kursu walutowego stanowiącego podstawę do określenia wysokości udostępnionej powodowi kwoty kredytu i wysokości poszczególnych rat. Umowa łącząca strony nie limitowała swobody pozwanego w ustalaniu kursu waluty, zatem nie tworzyła realnego instrumentu chroniącego powodów przed ryzykiem arbitralności i nadużyć ze strony banku. Odwołanie w umowie do kursu ustalanego jednostronnie przez bank – bez wskazania zasad jego obliczania – umożliwiało mu oddziaływanie na wysokość zadłużenia kredytobiorców.

Należy też zauważyć, że wykładnia art. 385¹ § 1 k.c., w kontekście pojęcia „głównych świadczeń stron”, w aktualnej judykaturze Sądu Najwyższego nie budzi wątpliwości. Klauzule przeliczeniowe zastrzeżone w umowie kredytu indeksowanego lub denominowanego do waluty obcej wyroku określają główne świadczenie kredytobiorcy (zob. m.in. wyroki SN: z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17; z 9 maja 2019 r., I CSK 242/18; z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18; z 30 września 2020 r., I CSK 556/18; z 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21; z 27 lipca 2021 r., V CSKP 49/21; z 3 lutego 2022 r., II CSKP 415/22). W orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej podkreśla się również, że za postanowienia umowne mieszczące się w pojęciu głównego przedmiotu umowy w rozumieniu art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 należy uważać te, które określają podstawowe świadczenia w ramach danej umowy i które z tego względu charakteryzują tę umowę (zob. wyroki TSUE: z 30 kwietnia 2014 r., C-26/13, Árpád Kásler i Hajnalka Káslerné Rábai przeciwko OTP Jelzálogbank Zrt, pkt 49-50; z 26 lutego 2015 r., C-143/13, Bogdan Matei i Ioana Ofelia Matei przeciwko SC Volksbank România SA, pkt 54; z 23 kwietnia 2015 r., C-96/14, Jean-Claude Van Hove przeciwko CNP Assurances SA, pkt 33, i z 20 września 2017 r., C-186/16, Ruxandra Paula Andriciuc i in. przeciwko Banca Românească SA, pkt 35). Za takie uznawane są klauzule indeksacyjne lub denominacyjne (waloryzacyjne), jak i postanowienia odnoszące się do ustalonego w walucie obcej mechanizmu waloryzacji świadczeń (określane niekiedy jako „klauzule ryzyka walutowego”), które wiążą się z obciążeniem kredytobiorcy – konsumenta ryzykiem zmiany kursu waluty i związanym z tym ryzykiem zwiększenia

kosztu kredytu (zob. wyroki TSUE: z 20 września 2017 r., C-186/16, Andriuc i in., pkt 37; z 20 września 2018 r., C-51/17, OTP Bank i OTP Faktoring, pkt 68; z 14 marca 2019 r., C-118/17, Dunai, pkt 48; z 3 października 2019 r., C-260/18, Dziubak, pkt 44).

Wobec powyższego zarzuty naruszenia przez Sąd drugiej instancji art. 65 k.c., art. 385¹ § 1 k.c. oraz art. 1 ust. 2 w zw. z art. 4 ust. 1 i ust. 2 i art. 6 ust. 1 i ust. 2 dyrektywy 93/13 w zw. z art. 385¹ § 1 k.c. okazały się bezzasadne.

Konsekwencją stwierdzenia, że dane postanowienie umowne ma charakter niedozwolony w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c., jest działająca *ex lege* sankcja bezskuteczności niedozwolonego postanowienia, połączona z przewidzianą w art. 385¹ § 2 k.c. zasadą związania stron umową w pozostałym zakresie (zob. m.in. uchwałę SN z 29 czerwca 2007 r., III CZP 62/07, OSNC 2008, nr 7-8, poz. 87, oraz uchwałę składu siedmiu sędziów SN z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, nr 9, poz. 56, a także m.in. wyroki SN: z 30 maja 2014 r., III CSK 204/13; z 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16; z 24 października 2018 r., II CSK 632/17; z 8 lutego 2023 r., II CSKP 978/22). Uznanie bowiem, że postanowienia dotyczące przeliczania kwoty kredytu i uiszczanych spłat na walutę obcą są niedozwolonymi postanowieniami umownymi oznacza, że zgodnie z art. 385¹ § 1 zd. 1 k.c., nie wiążą one kredytobiorców. Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej wyjaśnił, że art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, iż warunek umowny uznany za nieuczciwy należy co do zasady uznać za nigdy nieistniejący, tak, by nie wywoływał on skutków wobec konsumenta. W związku z tym sądowe stwierdzenie nieuczciwego charakteru takiego warunku powinno mieć z reguły skutek w postaci „przywrócenia” sytuacji prawnej i faktycznej konsumenta, w jakiej znajdowałby się on w braku tego warunku (zob. wyrok TSUE z 21 grudnia 2016 r., C-154/15, C-307/15 i C-308/15, Francisco Gutiérrez Naranjo i Ana María Palacios Martínez przeciwko Cajasur Banco i Banco Bilbao Vizcaya Argentaria SA (BBVA), pkt 61-62).

Wylimitowanie z łączącej strony umowy kredytu niedozwolonych klauzul przeliczeniowych wymaga oceny, czy umowa w pozostałym zakresie jest możliwa do utrzymania. Konsekwencją niemożliwości ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej w umowie kredytu indeksowanego lub denominowanego jest niezwiązanie

stron umową także w pozostałym zakresie. W przypadku umowy denominowanej kursem CHF, po wyeliminowaniu z niej klauzul przeliczeniowych, nie jest możliwe utrzymanie takiej umowy w mocy ani jako umowy kredytu walutowego w CHF (zob. wyrok SN z 13 maja 2022 r., II CSKP 405/22), ani jako umowy, w której kwota kredytu wyrażona byłaby w złotych polskich (zob. wyrok SN z 13 maja 2022 r., II CSKP 293/22). Sąd Najwyższy wyjaśnił, że eliminacja klauzuli przeliczeniowej w takiej umowie sprawia, iż nie wiadomo, jaką kwotę powinien wypłacić bank, skoro w umowie kwota kredytu określona jest w CHF, ale wypłata następuje w złotych. Oznacza to, że brakuje niezbędnego elementu konstrukcyjnego stosunku prawnego i niemożliwe jest jego uzupełnienie. Tego rodzaju skutek (sankcja), w skutkach tożsamy z nieważnością umowy, nie jest wynikiem konstytutywnego orzeczenia sądu a powstaje *ex lege* (zob. uchwałę siedmiu sędziów SN z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, nr 9, poz. 56, oraz powołane tam orzecznictwo). Nie jest również możliwe uznanie, że tego rodzaju kredyt należy od początku traktować jak kredyt walutowy, którego przedmiot stanowiła ustalona kwota w walucie obcej. Przyjęcie takiego założenia byłoby sprzeczne z umową, w której wyraźnie przewidziano wypłatę kwoty kredytu w złotych. Co więcej, uznanie kredytu za walutowy oznaczałoby, że brak wypłaty w walucie obcej jest równoznaczny z brakiem wypłaty kwoty kredytu w ogóle, natomiast faktycznie spełnione świadczenie banku w złotych musi zostać uznane za nienależne. Sytuacja w takim wypadku byłaby więc w praktyce zbliżona do tej, która powstała w razie przyjęcia nieważności lub bezskuteczności umowy kredytu (zob. wyrok SN z 26 maja 2022 r., II CSKP 650/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 48).

W uchwale składu całej Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, OSNC 2024, nr 12, poz. 118, rozstrzygnięto, że w razie niemożliwości ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej w umowie kredytu indeksowanego lub denominowanego umowa nie wiąże także w pozostałym zakresie. Sąd Najwyższy przyjął, że w razie uznania, iż postanowienie umowy kredytu indeksowanego lub denominowanego odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej stanowi niedozwolone postanowienie umowne i nie jest wiążące, w obowiązującym stanie prawnym nie można przyjąć, że miejsce tego postanowienia zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa

lub zwyczajów. Z uwagi na to chybiony jest zarzut, że wykonanie umowy bez klauzul przeliczeniowych jest możliwe poprzez wypełnienie powstałych w niej luk po usunięciu abuzywnych postanowień m.in. przez odwołanie się do art. 358 § 2 k.c., który jest przepisem o charakterze ogólnym, a nie dyspozytywnym. Ponadto przepis ten wszedł w życie 24 stycznia 2009 r. i nie ma zastosowania do umowy zawartej w 2007 r. (zob. też wyroki SN: z 23 maja 2023 r., II CSKP 973/22; z 26 kwietnia 2022 r., II CSKP 550/22; z 28 kwietnia 2022 r., II CSKP 40/22). Nie jest również możliwe wypełnienie powstałych w umowie luk po usunięciu z niej abuzywnej klauzuli waloryzacyjnej przez odwołanie się do art. 56 k.c., art. 65 k.c., art. 354 k.c. czy przepisów prawa wekslowego (zob. wyroki SN: z 14 czerwca 2023 r., II CSKP 254/22; z 18 kwietnia 2023 r., II CSKP 1511/22, i z 4 czerwca 2024 r., II CSKP 1213/22).

Także wejście w życie w 2011 r. tzw. ustawy antyspreadowej nie wpłynęło na ocenę abuzywności postanowień we wcześniej zawartych umowach kredytu oraz ich konsekwencji dla bytu tych umów (zob. np. wyroki SN: z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, i z 30 października 2024 r., II CSKP 1939/22). W szczególności, ocena czy postanowienie umowne jest niedozwolone, dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy (zob. uchwałę składu siedmiu sędziów SN z 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, OSNC 2019, nr 1, poz. 2), a łącząca strony umowy została zawarta w 2007 r. Celem wprowadzenia w 2011 r. ust. 3 do art. 69 pr.bank. było wyeliminowanie tzw. spreadów bankowych, a nie zmiana istoty umowy kredytu, w wyniku czego kredytobiorcy posiadający umowy o kredyt denominowany lub indeksowany do waluty obcej uzyskali możliwość dokonywania spłat rat kredytu w tej walucie. Innymi słowy, nie doszło do przekształcenia takiej umowy w umowę o kredyt walutowy (zob. wyrok SN z 17 marca 2022 r., II CSKP 474/22).

Powołane w skardze kasacyjnej zarzuty naruszenia art 385¹ § 1 w zw. z § 2 k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13, art. 358 k.c., art. 56 k.c. oraz art. 1 pkt 1 lit. a) w zw. z art. 4 ustawy antyspreadowej z 29 lipca 2011 r. nie zasługiwały zatem na uwzględnienie.

W judykaturze Sądu Najwyższego utrwalony jest pogląd, że jeżeli w wykonaniu umowy kredytu, która nie wiąże z powodu niedozwolonego charakteru

jej postanowień, bank wypłacił kredytobiorcy całość lub część kwoty kredytu, a kredytobiorca dokonywał spłat kredytu, powstają samodzielne roszczenia o zwrot nienależnego świadczenia na rzecz każdej ze stron (art. 410 § 1 w zw. z art. 405 k.c.; zob. uchwałę składu całej Izby Cywilnej SN z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, OSNC 2024, nr 12, poz. 118;). Przyjmując zatem, że po wyeliminowaniu z umowy niedozwolonych klauzul przeliczeniowych, umowa w pozostałym zakresie nie może wiązać, obu stronom przysługuje roszczenie o zwrot świadczeń spełnionych na podstawie tej umowy. Roszczenia obu stron należy traktować odrębnie. Roszczenia te są w pełni autonomiczne: kredytodawca ma roszczenie o zwrot kwoty przekazanego kredytu, a kredytobiorca – o zwrot świadczeń spełnionych na rzecz banku w wykonaniu umowy kredytu. Sąd Apelacyjny uwzględniając roszczenie pieniężne powodów, nie naruszył zatem art. 410 w zw. z art. 405 k.c.

W ocenie Sądu Najwyższego nie jest również uzasadniony zarzut skargi wskazujący na możliwość wypełnienia luki w umowie, powstałej na skutek usunięcia z niej klauzuli przeliczeniowej (art. 385¹ § 1 k.c.), przez odwołanie się do mechanizmu ustalania kursu walutowego przewidzianego w art. 358 § 2 k.c., tj. przyjęcia na potrzeby wyliczeń średniego kursu franka szwajcarskiego w NBP. W kwestii ewentualnego stosowania przepisów prawa krajowego o charakterze dyspozytywnym, w celu zastąpienia wyeliminowanych z umowy postanowień abuzywnych, należy odwołać się do punktu 1. uchwały całego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22 (OSNC 2024, nr 12, poz. 118), w myśl którego w razie uznania, że postanowienie umowy kredytu indeksowanego lub denominowanego odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej stanowi niedozwolone postanowienie umowne i nie jest wiążące, w obowiązującym stanie prawnym nie można przyjąć, iż miejsce tego postanowienia zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa lub zwyczajów. W tym kontekście zasadne jest również odwołanie się do wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 26 marca 2019 r., C-70/17, Abanca Corporación Bancaria SA przeciwko Albertowi Garcíi Salamance Santosowi i Bankia SA przeciwko Alfonsowi Antoniowi Lau Mendozie i Verónice Yulianie Rodríguez Ramírez, w którym wykluczono, aby sąd krajowy mógł zmieniać treść nieuczciwych warunków zawartych w umowach (pkt 54). Oznacza to, że nieuprawnione jest

zastąpienie przez sąd postanowień niedozwolonych innymi, gdyż prowadziłoby to w istocie do zmiany treści łączącej strony umowy. Możliwość takiej zmiany umowy przez sąd stoi w sprzeczności z celami prewencyjnymi dyrektywy 93/13, gdyż przedsiębiorcy wiedzieliby, że nawet w razie zastosowania klauzuli niedozwolonej umowa zostanie skorygowana przez sąd w sposób możliwie najpełniej odpowiadający ich woli, a jednocześnie dopuszczalny w świetle przepisów o niedozwolonych postanowieniach umownych (zob. też wyrok TSUE z 29 kwietnia 2021 r., C-19/20, I.W. i R.W. przeciwko Bankowi B. S.A., pkt 68). W związku z tym należy stwierdzić, że nie jest dopuszczalne zastosowanie przepisów o charakterze dyspozytywnym w celu zastąpienia wyeliminowanych z umowy postanowień abuzywnych.

Warto podkreślić, że wyeliminowanie abuzywnych klauzul przeliczeniowych nie prowadzi do utrzymania w mocy umowy kredytu indeksowanego kursem CHF, jako kredytu złotowego, oprocentowanego według stawki LIBOR (zob. wyroki SN: z 17 marca 2022 r., II CSKP 474/22; z 13 kwietnia 2022 r., II CSKP 15/22; z 26 kwietnia 2022 r., II CSKP 550/22; z 10 maja 2022 r., II CSKP 694/22; z 20 maja 2022 r., II CSKP 796/22; z 26 stycznia 2023 r., II CSKP 875/22; z 30 maja 2023 r., II CSKP 1536/22; z 22 czerwca 2023 r., II CSKP 1484/22, por. jednak odmiennie wyroki SN: z 26 maja 2022 r., II CSKP 650/22; z 1 czerwca 2022 r., II CSKP 364/22; z 18 sierpnia 2022 r., II CSKP 387/22; z 28 września 2022 r., II CSKP 412/22; z 23 listopada 2022 r., II CSKP 923/22; z 26 stycznia 2023 r., II CSKP 272/22).

Za bezzasadne uznane zostały także zarzuty naruszenia art. 411 pkt. 2 i 4 w zw. z art. 410 § 2 k.c. oraz art. 410 § 1-2 w zw. z art. 405 k.c. a także art. 455 k.c.

Należy zwrócić uwagę, że w uchwale Sądu Najwyższego z 16 lutego 2021 r., III CZP 11/20, OSNC 2021, nr 6, poz. 40, wykazano, iż nie ma usprawiedliwienia odwoływanie się do zasad współżycia społecznego w sytuacji, gdy bank dysponuje skutecznymi instrumentami prawnymi zabezpieczającymi jego roszczenia restytucyjne (potrącenie, zatrzymanie) i tylko od jego aktywności zależy skorzystanie z nich. W niniejszej sprawie pozwana próbowała skorzystać z prawa zatrzymania, jednak zarzut ten nie został uwzględniony przez Sąd drugiej instancji. Na tym tle jednak pozwana nie formułuje żadnych zarzutów.

Przedstawione przez skarżącą argumenty, jakoby dochodzenie przez powodów spełnionych nienależnie kwot z umowy kredytu, w której pozwana zawarła postanowienia uznane za abuzywne, narusza zasady współżycia społecznego, nie przekonuje także z innego punktu widzenia. Podkreślić należy, że to na skutek działania pozwanej, która sformułowała postanowienia umowne sprzeczne z dobrymi obyczajami, doszło do naruszenia równowagi kontraktowej, skutkującej tym, że umowa kredytu nie wiąże stron. Konsekwencją tego jest właśnie uprawnienie powodów do żądania zwrotu świadczenia, spełnionego bez podstawy prawnej. Skarżąca zarzucając Sądowi drugiej instancji niezastosowanie przepisów odwołujących się do zasad współżycia społecznego pomija również, że obu stronom przysługuje roszczenie o zwrot świadczeń spełnionych na podstawie umowy i powodowie są również dłużnikami pozwanego banku z tytułu wypłaconego im kredytu. Powołany w skardze kasacyjnej zarzut naruszenia prawa materialnego poparty argumentem, że powodowie nie mogli żądać zwrotu świadczenia, bowiem jego spełnienie czyniło zadość zasadom współżycia społecznego, jest zatem całkowicie nieuzasadniony.

Z tych zasadniczych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. oddalił skargę kasacyjną. O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono zgodnie z art. 98 § 1, 11 i 3 k.p.c. w związku z § 2 pkt 6, § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (tekst jedn. Dz. U. z 2023 r. poz. 1935).

Adam Doliwa

Mariusz Łodko

Mariusz Załucki

(P.H.)

[SOP]

[r.g.]